

Recenzje

Patrycja Brózek

RECENZJA MONOGRAFII PT. *DOPING W SPORCIE I JEGO PRAWNOKARNE OCENY*, MICHAŁ LECIAK, WYDAWNICTWO C.H. BECK 2022

Książką, na którą należało zwrócić szczególną uwagę i poddać recenzji, jest monografia pt. *Doping w sporcie i jego prawnokarne oceny* autorstwa Michała Leciaka (wydana przez wydawnictwo C.H. Beck w 2022 r.). Stanowi ona pierwsze w polskiej literaturze prawniczej wieloaspektowe opracowanie poświęcone w całości niezwykle ważnej, a jednocześnie bardzo aktualnej i też trudnej problematyce karnoprawnej reakcji na zjawisko dopingu w sporcie. Należałoby więc stwierdzić, że ma ona charakter nowatorski. Już na samym początku trzeba nadmienić, że Autor podjął się zgłębienia tej tematyki nie przez przypadek, albowiem jest on członkiem Panelu Dyscyplinarnego przy Polskiej Agencji Antydopingowej, ekspertem Rady Europy w ramach programu Keep crime out of sport oraz członkiem Pol-

skiego Towarzystwa Prawa Sportowego. Nadto radcą prawnym, a także doktorem nauk prawnych, adiunktem w Katedrze Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Warto przy tym wspomnieć, że był on też redaktorem opracowań dotyczących prawa sportowego pt. *Sport a przestępczość zorganizowana* oraz skryptu pt. *Prawo sportowe* – oba zostały wydane przez wydawnictwo C.H. Beck w 2018 r. Można zatem uznać, że poruszane przez niego w recenzowanej monografii zagadnienia są mu zapewne szeroko znane zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej. Należy przy tym docenić trud i ambicję Autora, podjął się on bowiem opracowania problematyki niełatwej z uwagi na m.in. złożoność zagadnień z nią związanych, a także jej obszerność. Stwo-

rzył dzieło naukowe, w którym starał się usystematyzować i przeanalizować różnorodne kwestie związane z negatywnym w skutkach zjawiskiem doping w sporcie. Trzeba nadmienić, że prawo sportowe cieszy się coraz większym zainteresowaniem, przy czym wciąż jest to w pewien sposób innowacyjna gałąź prawa. W ostatnich latach można zaobserwować szczególnie rozwój nauki prawa sportowego oraz zwiększenie jego znaczenia w obszarze praktyki stosowania prawa. Różne kwestie i problemy z nim związane są coraz częściej przedmiotem m.in. zróżnicowanych tematycznie konferencji naukowych czy też publikacji naukowych.

Autor w I Rozdziale na pierwszej stronie swojej książki cytuje ważne słowa, że „Nie ma dla sportu dziś i dla sportu jutra sprawy ważniejszej niż walka z dopingiem”. Nadto w pierwszych słowach Wstępu sam słusznie zauważa, że „Problematyka doping w sporcie, niezależnie czy rozpatrywana z perspektywy prawnej, czy też jakiegokolwiek innej (np. socjologicznej, etycznej, medycznej), stanowi dla badacza wyzwanie”. Trzeba zatem stwierdzić, że wyjątkowa wartość recenzowanej monografii przejawia się chociażby w tym, iż większość poruszanych w niej problemów badawczych związanych ze zjawiskiem doping w sporcie była dotąd w polskiej literaturze przedmiotem rozważań tylko bardzo ogólnych, powierzchownych i fragmentarycznych. W związku z tym Autor postawił przed sobą ambitny cel wypełnienia tej luki w obszarze badań nad potrzebą i zakresem ewentualnego

zaangażowania instrumentów prawa karnego do walki z tym negatywnym w świecie sportu procederem. Głównym jego zadaniem była więc analiza funkcjonujących aktualnie w Polsce regulacji prawa karnego, które mogłyby znaleźć właściwe zastosowanie do zwalczania i przeciwdziałania takiego rodzaju praktykom, a przy tym udzielenie odpowiedzi na ważne pytanie o zasadność ingerencji karnoprawnej w tym przedmiocie oraz jej ewentualny zasięg (zob. Wstęp). Bez cienia wątpliwości już w tym miejscu można jednoznacznie stwierdzić, że cel ten udało mu się w pełni zrealizować. Dążąc do jego osiągnięcia drogą najlepszą z możliwych, sformułował on przy tym konkretne problemy badawcze, wśród których główny z nich wyraził trafnym pytaniem brzmiącym: „Z jakich powodów i ewentualnie w jaki sposób prawo karne powinno służyć zwalczaniu zjawiska doping w sporcie?”. Natomiast odnosząc się do głównego problemu badawczego, sformułował słuszną hipotezę, że „Reakcja karna na zjawisko doping w sporcie jest konieczna i uzasadniona w ograniczonym zakresie” (zob. Wstęp).

W celu sprawdzenia i potwierdzenia lub wykluczenia określonych założeń badawczych Autor posłużył się przede wszystkim metodą dogmatyczną, dokonując szczegółowej analizy obowiązujących regulacji prawnych, które są istotne i warte uwagi z perspektywy podjętej przez niego tematyki. Ich odpowiednia ocena opiera się przede wszystkim na zastosowaniu wykładni językowej, funkcjonalnej oraz historycznej (zob. Wstęp). Niewątpliwie za-

stosowanie każdej z tych metod miało duży wpływ na oryginalność recenzowanej monografii. Jej walorem jest nie tylko dokonany przez Autora wybór przedmiotu rozważań, ale również sposób jego ujęcia. Trzeba bowiem zauważyć, że aby osiągnąć postawiony sobie cel badawczy, przeprowadził on także pogłębioną analizę prawnoporównawczą, obejmującą rozwiązania karnoprawne przyjęte w innych krajach w obszarze walki ze zjawiskiem doping w sporcie, wspartą przy tym szeroko wykorzystanym dorobkiem zagranicznej literatury. Zastosowanie tych wszystkich wymienionych powyżej metod badawczych pozwoliło Autorowi na stworzenie odpowiedniego punktu wyjścia do sformułowania trafnych, a przy tym precyzyjnych ocen krajowych przepisów karnych w zakresie zwalczania doping w sporcie. Należy przy tym zauważyć, że ich właściwa ocena nie byłaby możliwa bez dobrego zrozumienia m.in. specyfiki sportu, a także doświadczenia oraz wiedzy prawniczej o interdyscyplinarnym charakterze.

Recenzowana monografia została podzielona na dziewięć rozdziałów (zawiera ona 348 stron). Jej struktura została opracowana tak, aby umożliwiła właściwą i pełną weryfikację sformułowanych przez Autora założeń oraz hipotez badawczych – rezultat zamierzony został osiągnięty. W związku z tym wyszczególnił on w jej ramach następujące rozdziały: I. Doping w sporcie – rys historyczny zjawiska i środków prawnych jego zwalczania; II. Polityka antidopingowa – rozwiązania międzynarodowe oraz polskie; III. Zasadność i przesłanki reakcji kar-

nej na doping w sporcie; IV. Modele krajowe karnoprawnej reakcji na doping w sporcie – analiza prawnoporównawcza; V. Ewolucja instrumentów karnoprawnej reakcji na doping w sporcie w Polsce; VI. Przestępstwa związane z dopingiem w sporcie na gruncie ustawy o zwalczaniu doping w sporcie; VII. Doping w sporcie jako przestępstwo poza ustawą o zwalczaniu doping w sporcie; VIII. Wybrane karnoprawne problemy doping w sporcie; IX. Wybrane problemy ścigania sprawców przestępstw związanych z dopingiem w sporcie. Wymienione rozdziały zostały uzupełnione Wstępem oraz Wnioskami końcowymi. Nie ulega przy tym wątpliwości, że w każdej książce (i to nie tylko naukowej) dla jej czytelnika pewną szczególną rolę odgrywa zakończenie. W tej jest ono bardzo rozbudowane i składa się z dwóch głównych części. W ramach pierwszej z nich Autor podsumował i sformułował najważniejsze uwagi oraz wnioski zawarte w rozdziałach od I do IX. Trzeba przy tym wyraźnie stwierdzić, że każdy z nich sam w sobie jest interesujący i dostarcza wielu cennych informacji dotyczących badanego w ich ramach problemu (poszerzając wiedzę czytelnika w tym zakresie). Warto już w tym miejscu też zauważyć, że ogólny układ materii prawnej w monografii stanowi jej istotny walor, umożliwiając śledzenie bez problemu oraz weryfikowanie merytorycznych wywodów Autora. Konstrukcja pracy jest dobrze przemyślana i uporządkowana, z całą pewnością nie jest ona przypadkowa. Natomiast w drugiej części zakończenia zostały określone ważne dla prak-

tyki postulaty *de lege ferenda*. Istotne jest przy tym to, że dotyczą one nie tylko pożądaných zmian ustawowych znamion typów przestępstw związanych z dopingiem w sporcie, ale nadto ich funkcją i celem jest też odpowiednio zobrazowanie właściwych kierunków ingerencji karnoprawnej w tym przedmiocie. Można zatem bez przeszkód stwierdzić, że recenzowana monografia stanowi cenną inspirację dla dalszych badań naukowych w tej materii, wzbogacając dorobek nauki prawa karnego, a w tym przypadku szczególnie w zakresie prawa sportowego. Sformułowane przez Autora postulaty stanowią ważną wskazówkę nie tylko dla samego ustawodawcy, ale również dla praktyków zajmujących się tą problematyką. Z uwagi na ten właśnie aspekt praktyczny publikacja może stanowić przydatne źródło wiedzy oraz materiał pomocniczy dla różnych podmiotów funkcjonujących aktualnie na rynku sportowym, w tym m.in. trenerów, zawodników, osób zarządzających organizacjami sportowymi, czy nawet podmiotów zajmujących się marketingiem sportowym. Trzeba przy tym zaakcentować, iż Autor słusznie zauważa, że analiza karnoprawna zjawiska dopingu w sporcie wiąże się z potrzebą skoncentrowania rozważań w tym przedmiocie nie tylko na tych zachowaniach, które wyraźnie uznano za przestępstwa na gruncie przepisów ustawy z 21.04.2017 r. o zwalczaniu dopingu w sporcie (Dz.U. z 2019 r. poz. 1872 ze zm.), tj. art. 48 ust. 1 i 2 i art. 49 ust. 1–3, bowiem swoim zasięgiem objąć ona musi również te z nich, których kwalifikacja prawna będzie

się dodatkowo opierać na wybranych regulacjach Kodeksu karnego oraz przepisach karnych ustaw szczególnych (np. ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii) (zob. s. 5).

W związku z powyższym należy nadmienić, że w ramach wymienionych powyżej rozdziałów można w recenzowanej monografii odnaleźć zagadnienia dotyczące m.in. genezy i ewolucji dopingu w sporcie jako zjawiska społecznego, a także początków oraz rozwoju instrumentów prawnych służących jego zwalczaniu (rozdział I). Ze względu na specyfikę analizowanego zagadnienia Autor słusznie uznał za konieczne uprzednie rozważenie różnych tematów ogólniejszej natury. Omówione zostały przez niego najważniejsze założenia polityki antydopingowej – z perspektywy międzynarodowej oraz polskiej – z uwzględnieniem odpowiednich przepisów prawa powszechnie obowiązującego oraz uregulowań tworzonych w tym zakresie przez podmioty prywatne działające w sporcie. Scharakteryzowana została również ewolucja oraz obecny kształt funkcjonującego w Polsce mechanizmu walki z negatywnym procederem dopingu w sporcie – odnosi się to przede wszystkim do jego struktury organizacyjnej oraz płaszczyzny odpowiedzialności dyscyplinarnej (rozdział II). W rozdziale III opracowania analizowane są w szczególności sposób przez Autora trafnie wyodrębnione przesłanki, które mogą ewentualnie uzasadniać ustanowienie adekwatnych i skutecznych instrumentów odpowiedzialności karnej w przedmiocie zachowań łączących się ze zjawiskiem dopingu. Natomiast w rozdziale IV

zaprezentowane zostały przez niego wyniki analizy prawnoporównawczej z uwzględnieniem odpowiednich unormowań typizujących przestępstwa związane z dopingiem w sporcie w wybranych ustawodawstwach krajowych. Trzeba przy tym docenić tutaj poświęcenie Autora, ta pogłębiona analiza objęła bowiem rozwiązania karnoprawne obowiązujące w kilkunastu krajach europejskich, a nadto również kilku tych względnie reprezentatywnych z obszarów spoza Europy. Z kolei w rozdziale V omówiona została przez niego geneza oraz ewolucja mechanizmów odpowiedzialności karnej w Polsce, zaś następnie w rozdziałach VI, VII i VIII dokonał w sprawny sposób kompleksowej analizy tych aktualnie funkcjonujących. Za ciekawy należy też uznać rozdział VIII, w którym weryfikacji poddane zostały określone kwestie karnoprawnej oceny zjawiska dopingiu w e-sporcie oraz jego stosowania w sporcie wobec zwierząt. Ostatni z rozdziałów, czyli IX, stanowi pewnego rodzaju próbę zdiagnozowania najbardziej istotnych problemów związanych ze ściganiem sprawców przestępstw analizowanych w monografii. Układ i sekwencje poszczególnych rozdziałów należy uznać za przekonywujące. W ich ramach poruszono wiele szczegółowych, różnorodnych i ważnych wątków prawnych w sposób logiczny oraz przejrzysty. Autor trafnie dostrzega różne problemy istniejące w świecie sportu – analizuje je, próbuje odpowiednio rozstrzygnąć i prezentuje w tych kwestiach swoje własne stanowisko. Trudno w tej monografii doszukać się jakichś

większych wad. Aczkolwiek zapewne każdy z czytelników w sposób subiektywny dokona swojej własnej oceny odnośnie do tego, co dla niego jest w niej walorem, a co nie.

Autor trafnie zwraca uwagę czytelnika na fakt, że na gruncie polskiego porządku prawnego za moment przełomowy dla walki ze zjawiskiem dopingiu w Polsce można przyjąć uchwalenie ustawy z 21.04.2017 r. o zwalczaniu dopingiu w sporcie (Dz.U. z 2019 r. poz. 1872 ze zm.), stworzyła ona bowiem podstawy dla kompleksowego systemu reakcji na ten negatywny w świecie sportu proceder. Unormowano wówczas m.in. kwestie organizacji oraz zasad prowadzenia postępowań dyscyplinarnych w sprawach związanych z dopingiem, a także utworzono Polską Agencję Antydopingową (POLADA). Autor słusznie przy tym stwierdza, że podobnie jak w przypadku przestępczości narkotykowej i farmaceutycznej, Polska jest obszernym rynkiem produkcji oraz dystrybucji substancji zabronionych w sporcie, a także ważnym punktem tranzytowym (zob. Wstęp). W związku z tym już chociażby z tych powodów należało poświęcić temu zjawisku dużo więcej uwagi niż dotychczas, i tak też Autor uczynił. Recenzowana książka ma zatem stanowić całościowe opracowanie, porządkujące rozważania co do głównych problemów prawa sportowego w naszym kraju. Nie ulega więc wątpliwości, że zawarte w monografii analizy mogą stanowić istotny materiał pomocniczy dla praktyków i teoretyków zajmujących się tą problematyką, i to zarówno ze względu na ich skrupulatność oraz rzetel-

ność, jak i aktualność, wyrazistość oraz konkretność przeprowadzonych rozważań. Trzeba przy tym zauważyć, że tematyka ta ma wielopłaszczyznowy charakter, a w konsekwencji tego duży zakres związanych z nią problemów i ich różnorodna natura ujawnia wiele niejasności na tym tle. Ich próba odpowiedniego rozstrzygnięcia przez Autora i przy tym pogłębiona analiza stanowią cenny atrybut recenzowanej monografii. Słusznie on sam zauważa, że wprowadzaniu przepisów karnych typizujących przestępstwa związane ze zjawiskiem dopingu w sporcie towarzyszy ożywiona dyskusja co do zasadności i konieczności podejmowania takiego typu działań oraz ewentualnego charakteru przesłanek kryminalizacyjnych (zob. Wstęp), chodzi przecież tutaj o uregulowanie adekwatnych środków reakcji karnej tam, gdzie ich do tej pory nie było. Formułując kluczową z perspektywy podjętych przez siebie przemyśleń i dociekań definicję dopingu, trafnie stwierdza, że „Ogólnie rzecz biorąc, jest nim takie zachowanie, które zmierza do poprawienia wydolności organizmu sportowca poprzez zastosowanie niedozwolonych substancji lub metod, pozostając tym samym sprzeczne z duchem sportu”. Już z samej tej definicji „płynie” uzasadnienie dla konieczności i zasadności rozważań nad tym, że zachowania związane z dopingiem w sporcie powinny zostać uznane za czyny zabronione (s. 6).

Należy zaakcentować, że mocną stroną monografii jest bogata kwerenda bibliograficzna, która została starannie dobrana i zestawiona. Bazę źródłową dla poczynionych przez Au-

tora rozważań stanowiły akty prawa międzynarodowego, prawa polskiego, a częściowo również te obowiązujące w zagranicznych ustawodawstwach. Nadto sięgnął on również do określonych unormowań w postaci regulacji stanowionych m.in. przez agencje antydopingowe, federacje sportowe oraz inne podmioty prywatne funkcjonujące w świecie sportu. Przedmiot podjętych przez niego badań wiązał się także z koniecznością wykorzystania orzecznictwa sądowego oraz fachowej literatury – głównie tej z dziedziny prawa sportowego oraz karnego (zob. Wstęp). Trzeba stwierdzić, że wszystkie te materiały zostały wykorzystane w sposób wyczerpujący, inspirujący, rzeczowy, dogłębny oraz praktyczny. Nie ulega wątpliwości, że zarówno wartość merytoryczna opracowania, jak i warsztat badawczy Autora są na bardzo wysokim poziomie. Jak na początku niniejszej recenzji nadmieniono, był on już wcześniej redaktorem opracowań dotyczących prawa sportowego takich jak np. *Sport a przestępczość zorganizowana* wydanego przez wydawnictwo C.H.Beck w 2018 r., stanowiącego pokłosie Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Sport a przestępczość zorganizowana”, która odbywała się w dniach 16–17.03.2017 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nadto był również redaktorem skryptu pt. *Prawo sportowe* wydanego przez wydawnictwo C.H. Beck w 2018 r., który stanowi kompendium wiedzy z zakresu prawa sportowego, porządkujące rozważania co do głównych zagadnień w tym zakresie.

Konkludując powyższe rozważania, należy jednoznacznie stwierdzić, że recenzowana monografia pt. *Doping w sporcie i jego prawnokarne oceny* autorstwa Michała Leciaka stanowi wartościowe i użyteczne nie tylko od strony teoretycznej, ale również od strony praktycznej, studium dotyczące zjawiska – ważnego, a jednocześnie trudnego i negatywnego – dopingu w sporcie. Istotne i cenne jest przy tym to, że poruszone w niej problemy badawcze są Autorowi znane i bliskie w sposób szczególny z różnej perspektywy – jako naukowca, jak i jako praktyka. Jest ona zatem potrzebną, ciekawą i inspirującą lekturą w zakresie różnorodnych zagadnień dotyczących prawa sportowe-

go. Stanowi wartościowy wkład w rozwój doktryny prawa karnego, a jednocześnie motywuje do jeszcze głębszych i dalszych badań w tym przedmiocie. Pomimo trudnej problematyki książkę tę czyta się łatwo, płynnie i z dużą przyjemnością. Jej niewątpliwymi walorami są lekkość, prostota i płynność stylu, a także komunikatywność, plastyczność oraz precyzja używanego przez Autora języka. Jest ona adresowana nie tylko do przedstawicieli świata nauki, ale także do adwokatów, radców prawnych, prokuratorów, sędziów czy też podmiotów funkcjonujących na rynku usług sportowych itp. Z całą pewnością jest to więc pozycja książkowa godna polecenia.

dr Patrycja Brózek

ORCID: 0000-0002-3968-6594; e-mail: patrycja.brozek9@gmail.com

Doktor nauk prawnych, prawnik, „niezależny badacz” Alma Mater UMK WPiA.